

Eurázsiai Művészetek Sorozat: 18.
A sorozatot szerkeszti és rajzolja: Bérczi Szaniszló

ŐSI KÍNAI MŰVÉSZETEK

KIÁLLÍTÁS ÉS KIFESTŐ FELNŐTTEKNEK ÉS GYERMEKEKNEK

Budapest, 2004

ŐSI KÍNAI MŰVÉSZETEK

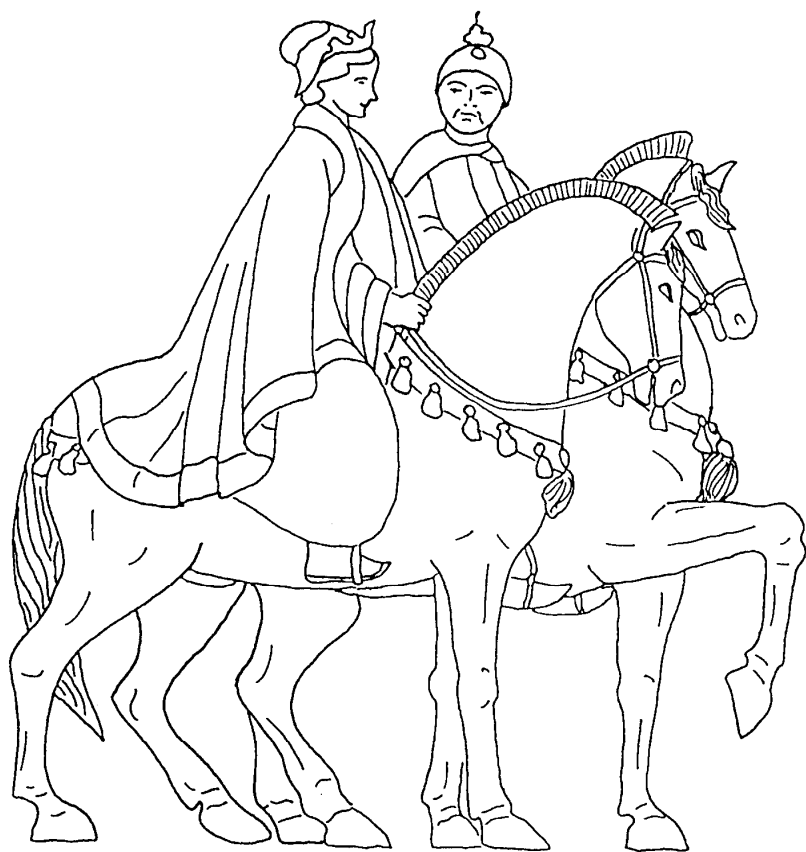
Bérczi Szaniszló, Budapest, 2004

Eurázsia legrégebbi folyamatosan létező állama Kína. Formálódó államukról a kínaiak saját hagyománya mintegy 4500 évnyi időre tekint vissza. Ilyen hosszú időt talán csak a sztyepei népek közös emlékezete őriz. S mert Kína mindenkor északi határa mentén kapcsolatban állott a sztyepei népekkel sok közös műveltségi elem gazdagítja kölcsönösen mindkét nagy közösség hagyományát. A sztyepe felől érkező népek mindig tudtak újdonsággal szolgálni a letelepedett kínai világnak és a kínaiak mindig tudták új ismeretekkel vagy termékekkel gazdagítani a lovasnépeket. Mindkét nagy műveltségi terület sajátosan, a tájjal szoros kapcsolatban formálódott. A műveltség, az életmód a sztyeppén az állatállomány őrzése, fejlesztése, a vele való együttmozgás során lett sajátos és vívmányai is ebből az életmódból fakadtak. Az egyre összetettebb szerveződő nagy birodalom pedig a letelepült, növénytermelő falusi életmód sajátos eredményeit halmozta föl. A lovasnépek tették csúcstechnológiává a lószerszámot a fékkel (zabla), a nyereggel és a kengyellel. Könnyűlovas harmodoruk is, fegyverzetük is a maga nemében páratlan volt mindvégig. Kína tőlük tanulta el a harci művészeteknek ezt a csoportját. Kína a letelepült népek hatalmas és szervezett munkaerőjét először védekezésre fordította, megépítette a kínai nagy falat, de később az eltanult harci művészetekkel gyűzte le vagy űzte el támadóit. Békében a kereskedelem cserélték ki termékeiket s a tízezerrel piacra vitt sztyepei lovakért a kínaiak selyemvégek ezreit adták át a hunoknak, később a türköknek. A harccal és kereskedéssel összekapcsolt két világbirodalom a művészetek területén is megtermékenyítette egymást. A lovasnépek művészete és a kínai művészet gazdagon átrétegzett világ.

Ha ma a kínai művészetet említjük, először mindenkinek Shi Huang-Ti kínai császár cseréphadserege jut az eszébe. Mi is e nagyszerű síremléssel kezdjük meg ismerkedésünket az ősi kínai művészettel. Kína élete évezredekben át két nagy folyó mentén szerveződött. Északon a Huang-ho, délen a Jangce-Kiang tájain találjuk az ősi Kína királyságait, melyeket időről időre egy egy nagy erejű uralkodó egyesített. Shi Huang-Ti kínai császár cseréphadserege is egy ilyen nagy egyesítő császár síremlékében maradt fenn. Ez a császár a Kr. e. 3. században élt és országának központja **Senhszi-tartományban** volt, nem messzire a mai Hsziantól, a Wei-folyó völgyében. A Kr. sz. előtti évezredben két fontos csomópont játszotta a főváros szerepét északon. Mindkettő a Huang-ho nagy kanyarja (Ordosz) szomszédságában található. A nyugati főváros Cs'angan volt a Wei folyó völgyében (s még néhány korábbi főváros is ennek közelében volt), a keleti pedig Lojang, a Huang-ho völgyében. Kiállítás és kifestő füzetünkben mi főleg ezzel az észak-kínai világgal ismerkedünk meg. Számunkra, magyarok számára azért különösen fontos ez a tája Euráziának, mert az a kiemelkedően kedvelt, ismert és csodált művészeti hagyomány, amely az egykori hunok, a krónikáink szerint is a mi testvér-népünk hagyatéka, egykor ezeken a tájakon fejlődött ki. A bronz üstök, a részleges lovastemetkezési sírok, a gazdag sztyepei állatstílus művészete a hunok ordoszi országától egészen a Kárpát-medencéig nyúlik és átfedi a honfoglaló magyarok lovastemetkezési tájait a Kaukázus-Volga-Ural vidéktől hazánkig (Érdy, 2000). A szkíta-hun állatművészet még tágasabban fogja át Euráziát.

Kína történeti hagyománya a Kr. e. 3. évezred közepéig nyúlik vissza. Az első név szerint is említett uralkodó Huang Ti. A név jelentése: Sárga Császár és Kr. e. 2698-tól uralkodott a hagyományok szerint. Az ősi dinasztiák közül az első a **Hszia dinasztia**, 2205-től, amit a **Sang dinasztia** követ 1700-tól. Ez utóbbi idején lesz főváros Anjang, Honan tartományban. Itt találtak ősi fejedelmi sírokat, s bennük ú.n. jóslócsontokat, melyekre a diasztia 17 királyának nevét vésték föl. Sze-ma Cs'ien híres kínai történétíró is följegyezte e kor régi királyait, de csak jóval később, a Kr. e. 1. században (a Han korszakban). A következő ősi dinasztia a **Csou hercegeké**. Ők még a Sang dinasztia idején szervezték **Senhszi tartományt**. A **Csou dinasztia** uralkodásának elején a főváros ismét nyugatra került a mai X'ian tájára (Hao-ba), a Kr. e. 700-as években azonban keletre került ismét, Lojangba. A Csou dinasztia idején élt a legendabeli hun király, Rutihun (Kr. e. 6.-5. szd.), aki a hun államot szervezte és Kína nyugati határát támogatta. A hosszú Csou korszakot egy csaknem két évszázados Hadakozó Államok nevű háborús korszak zárja, melynek végén emelkedik föl a Kínát egyesítő **Cs'in dinasztia első tagja**, Shi Huang-Ti. Ő a fővárost ismét nyugatra vitte, Hszian (X'ian) közelébe, az egykori Hszienjangba. Szabványosította az állam fontos szervező eszközeit: a föld tulajdonlási rendszerét, a pénzt, a mértékeket, az írást (még a kocsitengely hosszát és az írás eszközeit is).

Shi Huang-Ti nagy hun ellenfele volt Touman madü, a Hun Birodalom nagykirálya. A hunok korabeli betörései ellen kapcsolta össze az addig már megépült nagy fal szakaszait Si Huang-Ti. A Nagy Fal mintegy 2200 km hosszan húzódik Kanszu, Senhszi, Sanhszi és Hopej tartományokon át egészen a Csendes Óceánig. A Sárga-folyó (Huang-ho) nagy kanyarulatának északi részét (Ordoszt) kívül hagyja, tárgyi jeléül annak, hogy ez a terület akkor a Hun Birodalom része volt. Arról a kínai krónikák is megemlékeznek, hogy a hunok ősi területei a Huang-ho (Sárga folyó) nagy kanyarjának vidékén, Ordoszban terültek el, de a korai Hun Birodalom súlypontja az ettől északra eső területeken, a mai Mongólia tájain volt. A Kínától északra elhelyezkedő lovasnépek államai 2000 éven át folyamatos fenyegetést jelentettek a letelepült népeket egyesítő Kínai Birodalomra. A hunok részéről ez a fenyegetés különösen Mao Tun nagykirály uralkodása idején vált olyan erőssé Kína számára, hogy a kormányzat célul tűzte ki a hunok elűzését. Ezt a történelmi léptékű feladatot végezte el a **Han dinasztia**, mely Kr. e. 221-től Kr. u. 222-ig állt a Kínai Állam élén. Célja az volt, hogy a hunok egységét, katonai és diplomáciai eszközökkel megossza, s a hunok vagy fogadják el a betelepült népi és tartományi státust, vagy távozzanak az északi határvidékről. A kínai diplomácia egyik fontos fölismerése az volt, hogy ha a hun nagykirályhoz a császár lányai közül küld feleséget, előbb-utóbb folyamatossá teszi a kínai jelenlétet és hagyományt a hun nagykirály udvarában. A katonai megoldást pedig azzal érték el, hogy a kínai hadvezetés átvette a lovasnomádok hadseregfejlesztési vívmányait: lovasságát versenyképessé tette a hunokkal szemben.



ŐSI KÍNAI MŰVÉSZETEK

KIÁLLÍTÁS ÉS KIFESTŐ FELNÖTTEKNEK ÉS GYERMEKEKNEK

Az Eurázsiai Művészetek Sorozatot szerkeszti és rajzolja: **Bérczi Szaniszló**

Budapest, 2004

A Kr. születése körüli időkre Kína elérte azt, hogy az addig egységesen föllépő hunok négy nagy csoportra váljanak szét. A hunok egy része, a Déli Hunok népe meghódolt Kinának (ők az ősi ordoszi területeket lakták). Tongwancheng nevű fővárosukat éppen a mostani időkben (2001 után) tárják föl kínai archaeológusok. Ma úgy tudjuk, hogy ez az egyetlen olyan város, amelyet a hunok építettek, de romjaiban fennmaradt régészeti bizonyítékaul a fejlett hun műveltségnek. A kínai birodalmi szemlélet alapján a hunok Kína nemzetiségei voltak. (Valójában talán szorosabb a kapcsolat a hunok és a hanok között. Mert a mai uralkodó kínai népek önnevezése: han. Ennek az elnevezésnek az eredete valószínűleg a Kinát egyesítő Cs'in dinasztia-át követő Han dinasztia korára megy vissza, de lehet ősbibb is. A kínai krónikák a hunokat Kínából kitelepült lázadóknak tartják, még a Hszia dinasztia korából. Elgondolkoztató az az évezredes küzdelem, amit a kínai állam folytatott az északi határon túl élő hunokkal. Ugyancsak a két népi erő összemérhetőségét igazolja a Kínai Nagy Fal is.)

Az Északi Hunok népe Csi-Csi shanjü (a hun király neve a kínai krónikákban) vezetésével Dzsungárián át Közép-Ázsiába települt. Őket ott is tovább üldözte a Kínai Birodalom hadserege és meglepetésszerű támadással megölte a shanjüt és környezetét. A Közép-Ázsiában és Dél-Szibériában föllelhető hun üstök és részleges lovastemetkezések alapján ma azt feltételezhetjük, hogy a hunok nyelvét vették át közlekedő nyelvként a hantik és a manysik. Az Északi Hunok népe több évszázadon át élt Dél-Szibériában, erőt gyűjtött és 375-ben átlépte a Volgát, egyesült a kaukázusi hunokkal és előbb a keleti gótokat hódoltatta, majd Rua, Buda és Atilla vezetésével a Kárpát medencébe helyezve át a szervező centrumot a Római Birodalom ellen indult. A Kelet-római Birodalommal szemben két nagy hadjáratban egyensúlyt alakított ki. A Nyugat-római Birodalmat előbb hadsereggel támogatta, majd 451-ben, a katalaunumi csatában, eldöntetlenül mérkőzött vele. A hunok következő évi itáliai hadjárata két évvel előzte meg Atilla halálát és négy évvel a Nyugat-római Birodalom bukását. Atilla halála és utódainak visszavonulása a végét jelentette a Kinától észak felé elmozdult hunok államszervező hódításainak Európában. A Közép-Ázsiába települt hunok és a heftalita hunok Közép-Ázsia déli részén szerveztek új államokat. Az erről a vidékről érkezett avar-hunok pedig ismét a Kárpát-medencében folytatták a hun-szkíta lovasnépek államszervezését a mai Magyarország területén.

A korai Han korszakban ismét nyugatra került a főváros, Csanganba, míg a késői Han korszakban megint Lojangba költözött. Legjelentősebb uralkodója a korai Han korszaknak Vu Ti császár. Több mint 50 évig uralkodott, a Kr. e. 2. és 1. század fordulóján (Kr.e. 141-87). Uralma alatt történt a hunok elleni sikeres hadseregfejlesztés, a vasgyártás is megindult Kinában és a sóleparlás is. A papírontési technológiában olyan fejlettségi szintet értek el, hogy egy 9000 szavas szótár is megjelenhetett. Koreáig és Vietnámig terjesztette ki a kínai állam hatalmát Vu Ti császár. A korai han dinasztia császárai halomsírba temetkeztek. A Wei folyó völgyében sorakoznak a korai han császárok piramisai, melyek közül a hosszú ideig uralkodó és ezalatt síremlékét folyamatosan építő Vu Ti császáré a legnagyobb.

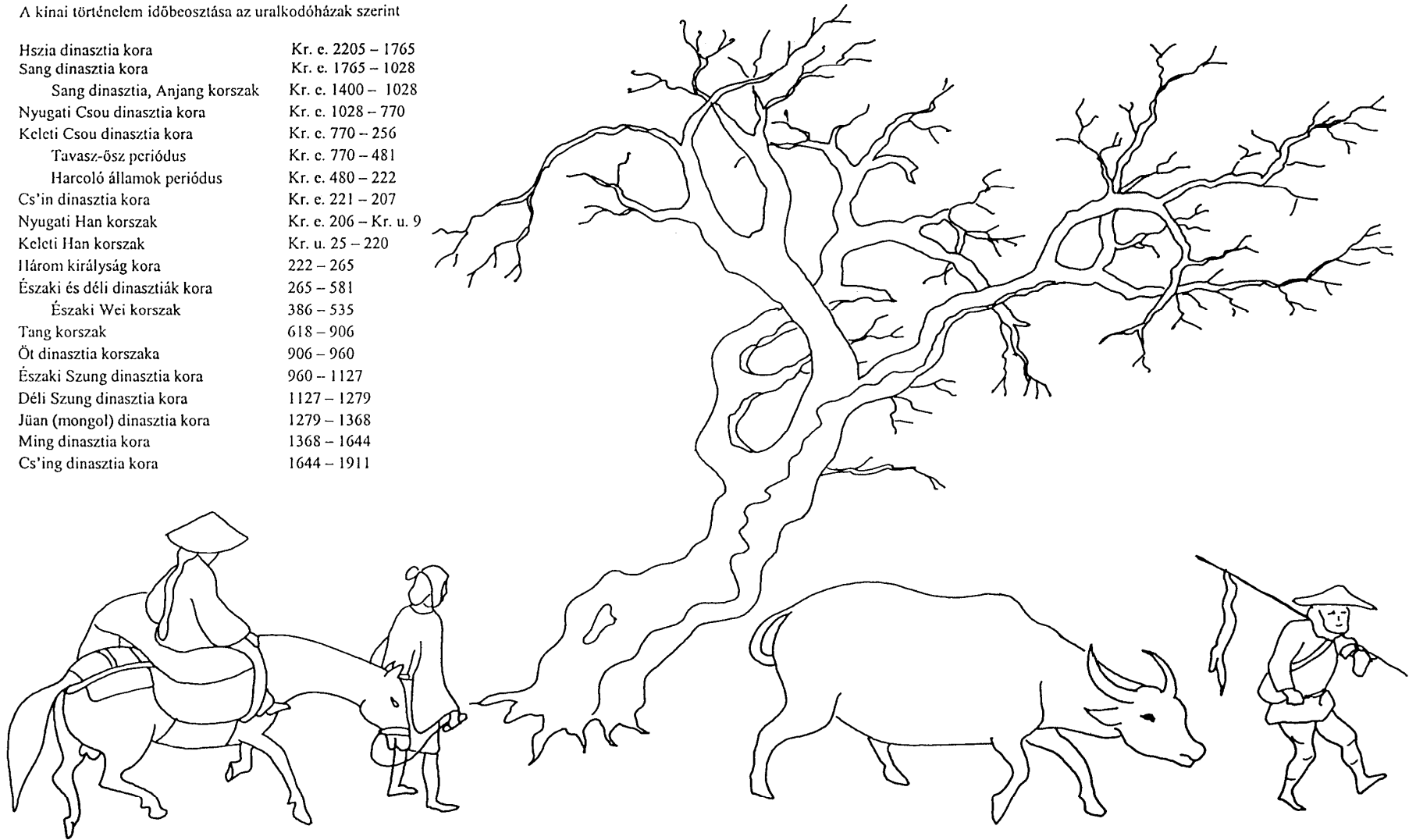
Nem követhetjük részleteiben a Kínai Birodalom történelmét. A lovasnomád népekkel állandóan hadakozó Kína a türk népekkel szemben is sikeresen megvédte államát. A Tang dinasztia (618 - 906) nagy uralkodója volt Taj-cung császár. Síremlékének híres lovasszobrait a modern művészettörténet is számon tartja. Ő volt az, aki Cs'angant újjáépíttette 634-től. A következő uralkodócsalád a Szung dinasztia (1288-ig), akiket a mongol uralkodóház, a Jüan dinasztia követett. A mongolok elfoglalták ugyan Kinát, de néhány generáció után beolvadtak és kínaivá váltak. A késő-középkori Ming dinasztia (1368-1644) idején (1410-től) épült meg Kína északkeleti fővárosa, Peking. A kínai uralkodóházak sorát a mandzsu eredetű Cs'ing dinasztia zárja (1644-1911).

Kína 4000 évre visszatekintő történelme csodálatos régészeti leletegyüttesekben is nyomon követhető. Megismerkedünk a halomsírba temetkező, de oda egész a gyaghseregét magával vivő Shi Huang-Ti császár emlékeivel. Az Észak-honani Anjangban találták azokat az állatsontokat (jóslócsontoknak nevezik őket), melyeken Sze-ma Csen királylistáját is megtalálták és így a Han kori történetíró adatait hitelesíteni tudták írásos régészeti lelettel. Hszian közelében egy érintetlen fejedelmi sírt találtak a régészek, ahol Vu Ti császár öccse és felesége volt eltemetve. Az együttes kora a Kr. e. 2.-1. szd. A szép bronzöntvényekből kifestőnkben is bemutatunk néhányat. Kína kincsei kimeríthetetlenek. Még nem is szólunk a híres porcelánról, harangokról, írásművészetről, a selyem művészetéről, s a jól ismert műszaki alkotások is jobbra említés nélkül maradtak (iránytű, puskapor, lószerszámfejlesztések) s a híres kínai iskolarendszert és vizsgarendszert sem említettük. De ha megkedveltük a távoli Kína műveltségét a kifestő képeinek tanulmányozása során, akkor már könnyen utánanézhetünk az olvasás közben fölmerülő kérdéseknek is.

Az a gazdag kapcsolatrendszer, ami bennünket Európában az ősi kína mellől érkező hunokkal és azokon keresztül Kinával összeköt érdekessé és fontossá teszi a kínai művészet megismerését. **A kínai művészet is gazdag tárháza a műveltségek rétegződésének s annak, hogyan építi be a saját műveltségébe egy 4000 éve folyamatosan fejlődő állam a környezetében élő népek és a saját vívmányait.** Az eurázsiai művészetek között kiemelkedően jelentős a kínai művészet és műveltség fejlődéstörténete, amely az eurázsiai művészeteknek az egyik máig fölnyúló ága és megőrizte szépségét és kifejezőerejét évezredekken át s nagy hatással volt a környező népekre is. Reméljük, hogy az eurázsiai művészeteket bemutató sorozat eddigi füzeteihez hasonlóan Az Ősi kínai művészetek című kifestő is sok örömet szerez majd a rajzolni és festeni szerető felnőtteknek és gyerekeknek.

A kínai történelem időbeosztása az uralkodóházak szerint

Hszia dinasztia kora	Kr. e. 2205 – 1765
Sang dinasztia kora	Kr. e. 1765 – 1028
Sang dinasztia, Anjang korszak	Kr. e. 1400 – 1028
Nyugati Csou dinasztia kora	Kr. e. 1028 – 770
Keleti Csou dinasztia kora	Kr. e. 770 – 256
Tavaszi-ősz periódus	Kr. e. 770 – 481
Harcoló államok periódus	Kr. e. 480 – 222
Cs'in dinasztia kora	Kr. e. 221 – 207
Nyugati Han korszak	Kr. e. 206 – Kr. u. 9
Keleti Han korszak	Kr. u. 25 – 220
Három királyság kora	222 – 265
Északi és déli dinasztiai kora	265 – 581
Északi Wei korszak	386 – 535
Tang korszak	618 – 906
Öt dinasztia korszaka	906 – 960
Északi Szung dinasztia kora	960 – 1127
Déli Szung dinasztia kora	1127 – 1279
Jüan (mongol) dinasztia kora	1279 – 1368
Ming dinasztia kora	1368 – 1644
Cs'ing dinasztia kora	1644 – 1911



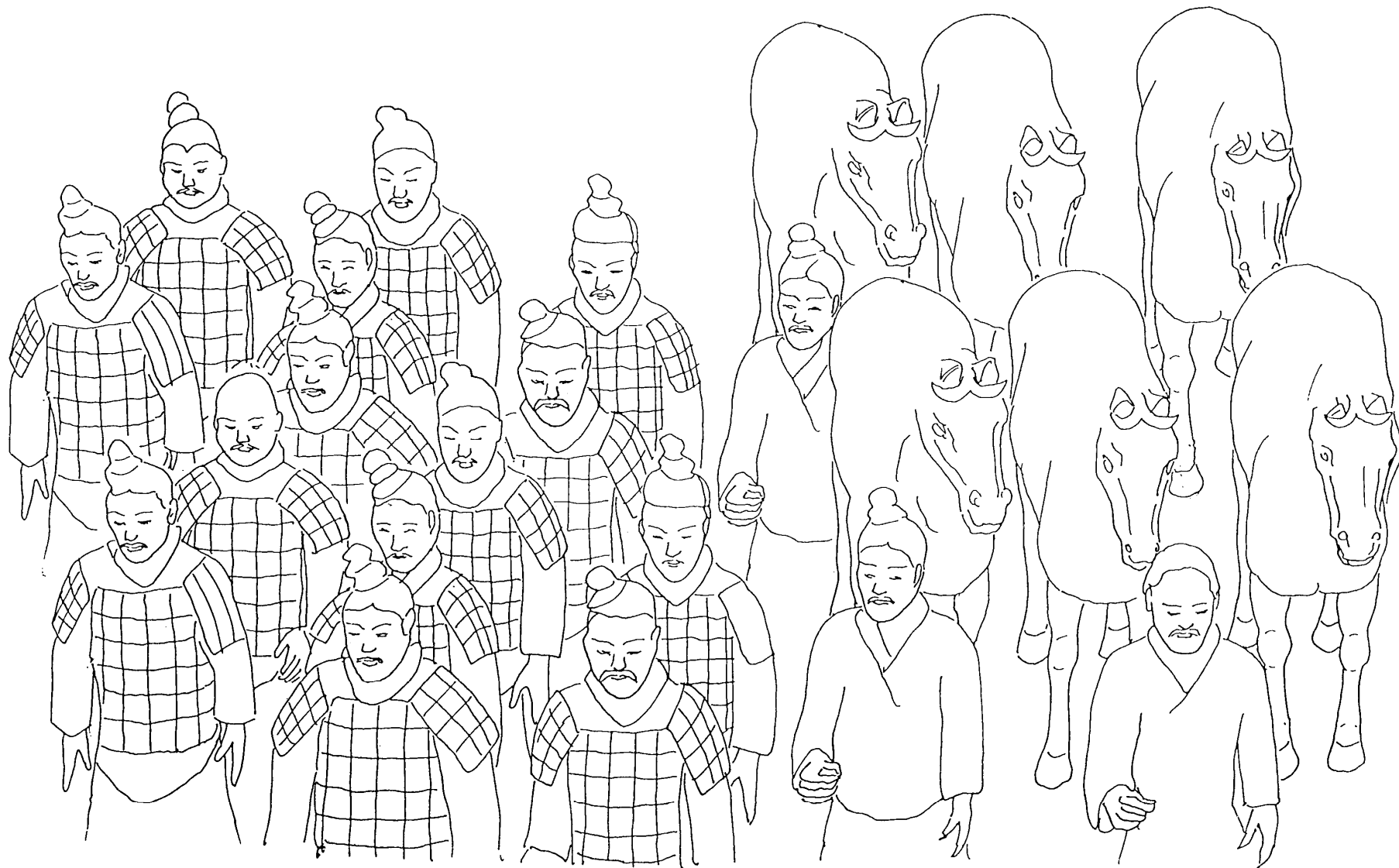
A munkából hazatérő földművesek a kínai nép egykori mindennapjait idézik föl ezen a 12. századi rajzon. A folyóvölgyek rizstermelő társadalma az ősi kínai művészetek egyik alapja. A nagy folyamvölgyi élelmentermelő társadalmak azért jöhettek létre mert az állam megszervezte az öntözést: Mezopotámiában, Egyiptomban, Kínában, az Indus völgyében és Közép-Ázsiában. A központosított állam a hadsereg fejlesztését és az írásbliség kifejlődését is igényelte. Ezekről, mint államszervezési művészetekről szólunk.

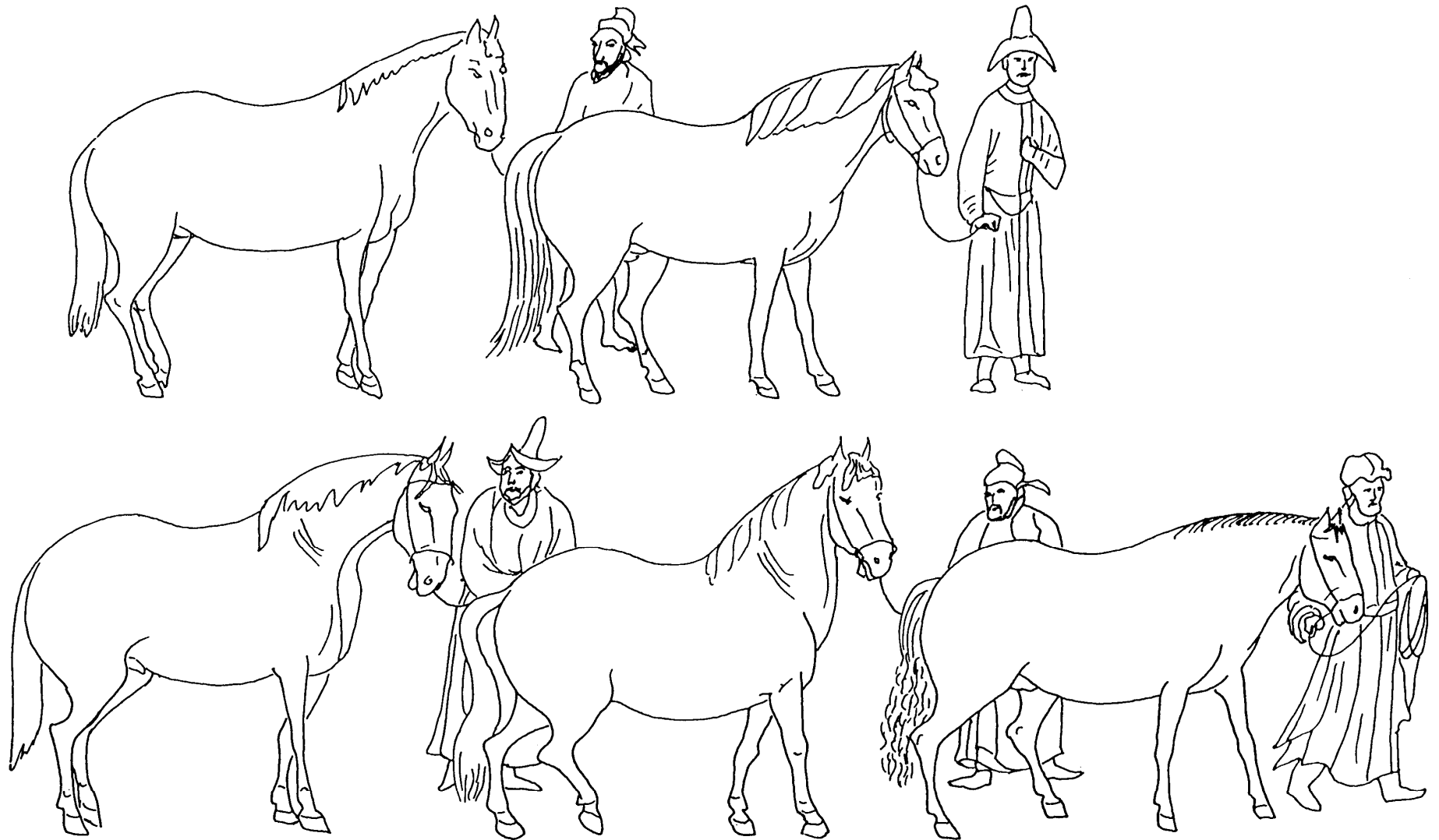
Az ősi kínai művészeteket bemutató kiállításunk és kifestőnk első képtükrén a legősibb kínai művészetet szemléltetjük, jelképesen. Ez a legősibb kínai művészet az államszervezés művészete. Egykor élő valóság volt az, amit Shi Huang-Ti kínai császár cseréphadserege jelképez: egy nagy lelki erővel is rendelkező vezető megvalósítja a környezetében élők akaratát, egyesíti a kínai államokat és központi irányítást hoz létre. A Kr. e. 3. században történtek valószínűleg korábban is megtörténtek már. Később pedig az elérendő cél lett a "Sárga Császárt" követő Han dinasztia által elért birodalom újra megszerzése. Shi Huang-Ti olyan egységes kereteket alakított ki, mint az egységes mértékrendszer, úthálózat és a Nagy Fal is. Az őt követő dinasztia császárai, a Han dinasztia uralkodói csaknem egy fél évezreden át megőrizték és továbbfejlesztették a centralizált Kínát. De ez az államszervezés hosszú harcokban történt. Ezek a harcok azonban végképp megformálták Kína maig súlyponti vidékeit. Abból, hogy a kínaiak ma han-nak nevezik önmagukat arra lehet következtetni, hogy a Han dinasztia uralkodása idején megformált állam öntudata él tovább két évezrede már a kínai állam polgáraiban.

A Han dinasztia császárainak uralkodásával párhuzamosan formálódott nagyhatalommá a Hun Birodalom is. Talán Newton 3. axiómája teszi leginkább érthetővé ezt a folyamatot: a hatás-ellenhatás törvénye. A mai Észak-kínai vidékeken húzódó földműves-állattenyésztő határ hosszú ideig egy életmódokat elválasztó egyensúlyi határ volt. Ennek északi oldalán főleg a legeltető állattenyésztésből, déli oldalán pedig főleg a földművelésből élő népek, közösségek éltek. Ez az egyensúly azonban, akár a klimatikus változások, akár valamilyen más tényező miatt megbomlott. Di Cosmo cambridgei professzornak Az ősi Kína és ellenségei című könyvében tett egyik fontos megállapításáról sokan olvashattak a világhálón. A professzor következtetése az, hogy a Nagy Falat a terjeszkedő, birodalomra szerveződő Kína a nomádoktól frissen elrabolt földekre építette, korlátul és védelemül. A hun-han háborúk a kínai birodalmi terjeszkedés miatt terebélyesedtek ki. A hatás-ellenhatás törvény értelmében az északi nomád társadalom is válaszolt az egyensúly megbontására. Megszervezte magát és fél évezredes küzdelemben alulmaradt Kínával szemben. Az élet, a hétköznapi éppúgy, mint a nagyvilági, ezt támasztja alá. Di Cosmo könyve rámutat a történettudományokban hiányzó axiómákra, melyek a hétköznapi élet alapeseményeit és alapviszonyait rögzítik és a régmúltra visszatekintve is vezérfonálul szolgálhatnak a történelmi események értékeléséhez.

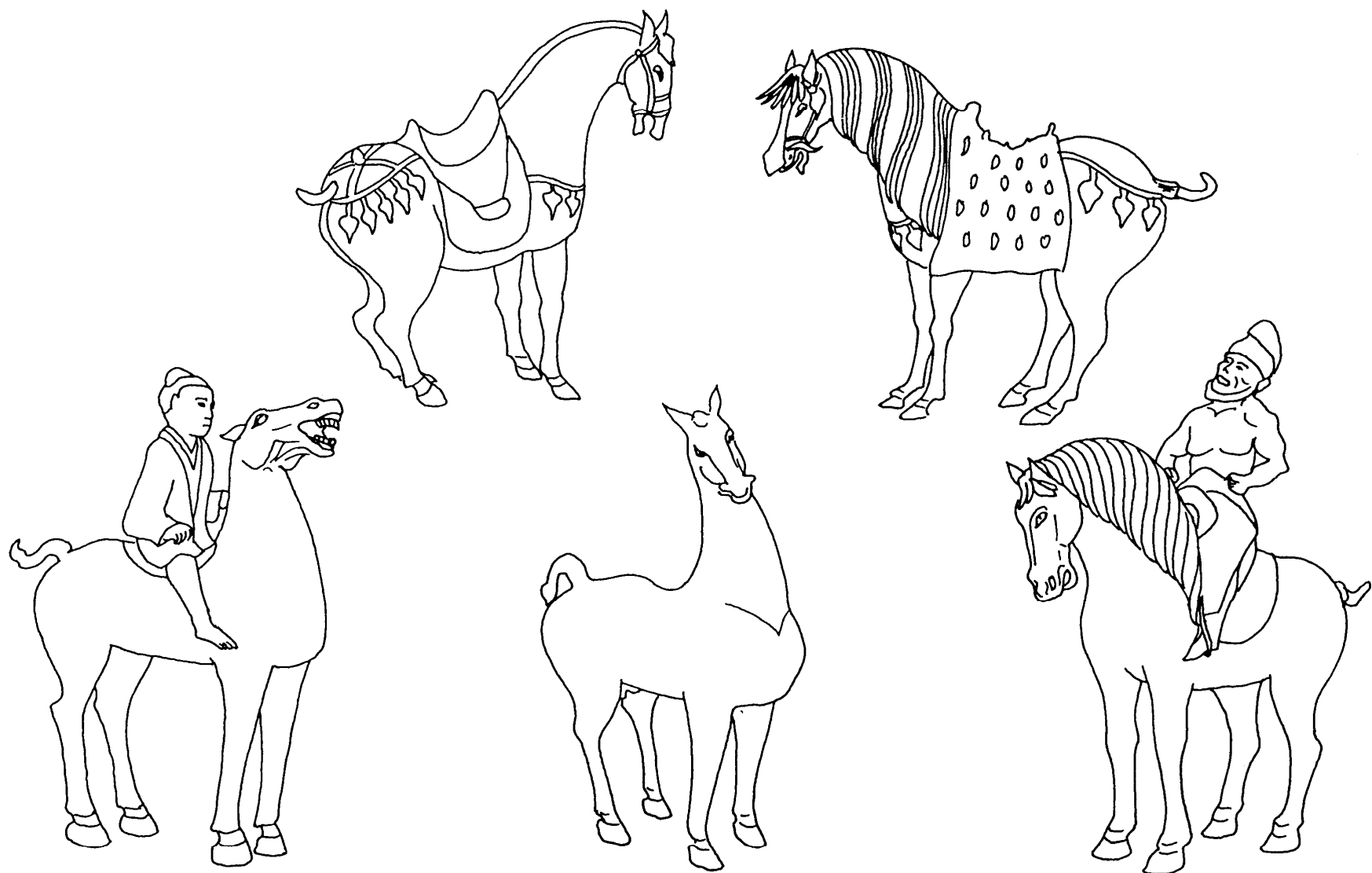


Shi Huang-Ti cseréphadseregében hu katonákat találunk, akik szó szerint is bajuszt és szakállt viselnek. Az eddig föltárt cseréphadsereg arra utal, hogy egy 10.000 fős hadsereg, egy tumen harcos kísérte el túlvilági útjára a császárt. (Mintegy 7000 eddig megtalált életnagyságú cserépkatonáról szólnak a mai híradások.) Páncélzatuk, ruházatuk, hadrendjük jól tájékoztatja a mai megfigyelőt is a korabeli harcokészültségről. Az a tény, hogy a gyalogság van többségben, arra utal, hogy Shi Huang-Ti császár cseréphadserege még a hunokkal való harcok előtti helyzetet mutatja. Valószínű, hogy a harcosok egy része hun. Kína később, a Han császárok idején kerül ellentétbe a hunokkal. A hunok könnyűlovas harcmódozása is, fegyverzete is más volt s Kína tőlük tanulta el a harci művészeteknek ezt a csoportját. De az új harci művészeteket a diplomáciával kombinálva győzte le a hunokat.

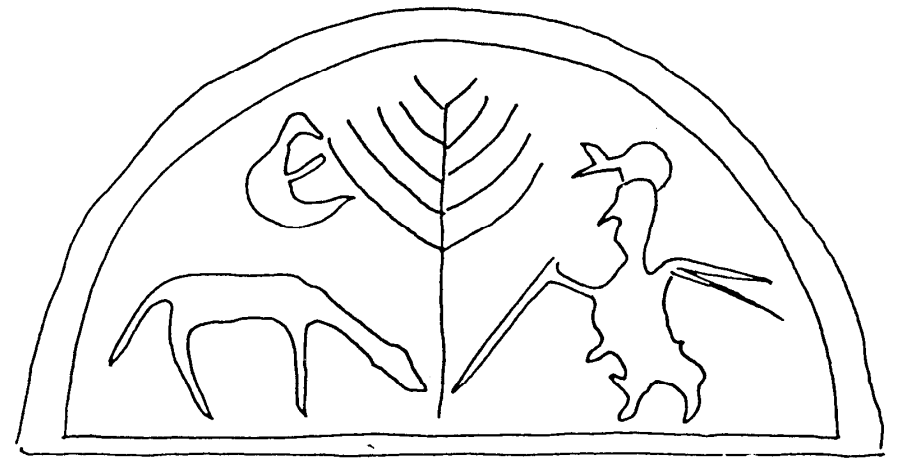
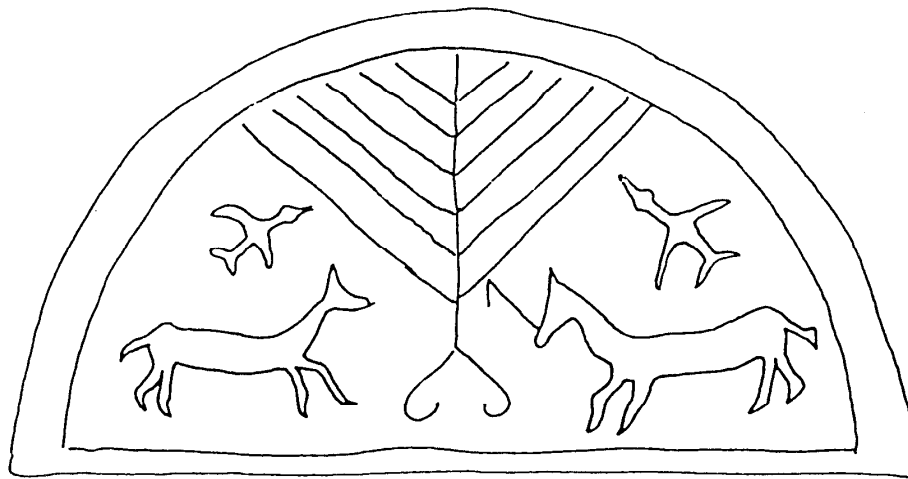




A hadsereg-fejlesztéshez a kínai államnak lovakra volt szüksége. Mivel saját területeiket elsősorban rizstermelésre használták, lovakat az északi nomádoktól vásároltak, vagy cseréltek gyakran, fejedelmi szinten, ajándékozás formájában. Ecsedy Ildikó részletesen leírja azt, hogy milyen nehézségekbe ütközött a határmenti kereskedelem fönntartása Kína és északi nomád szomszédja között, még a türkök korában is, csaknem ezer évvel a hunokkal vívott küzdelmek után. A kagán 50 000 lovas fejedelmi ajándékát a kínai császár több ezer vég selyemmel viszonzta. Ábránkon Li Kung-lin rajzát idézzük, aki a nomád északi és a messzi nyugati szomszédok lótipusait örökítette meg.

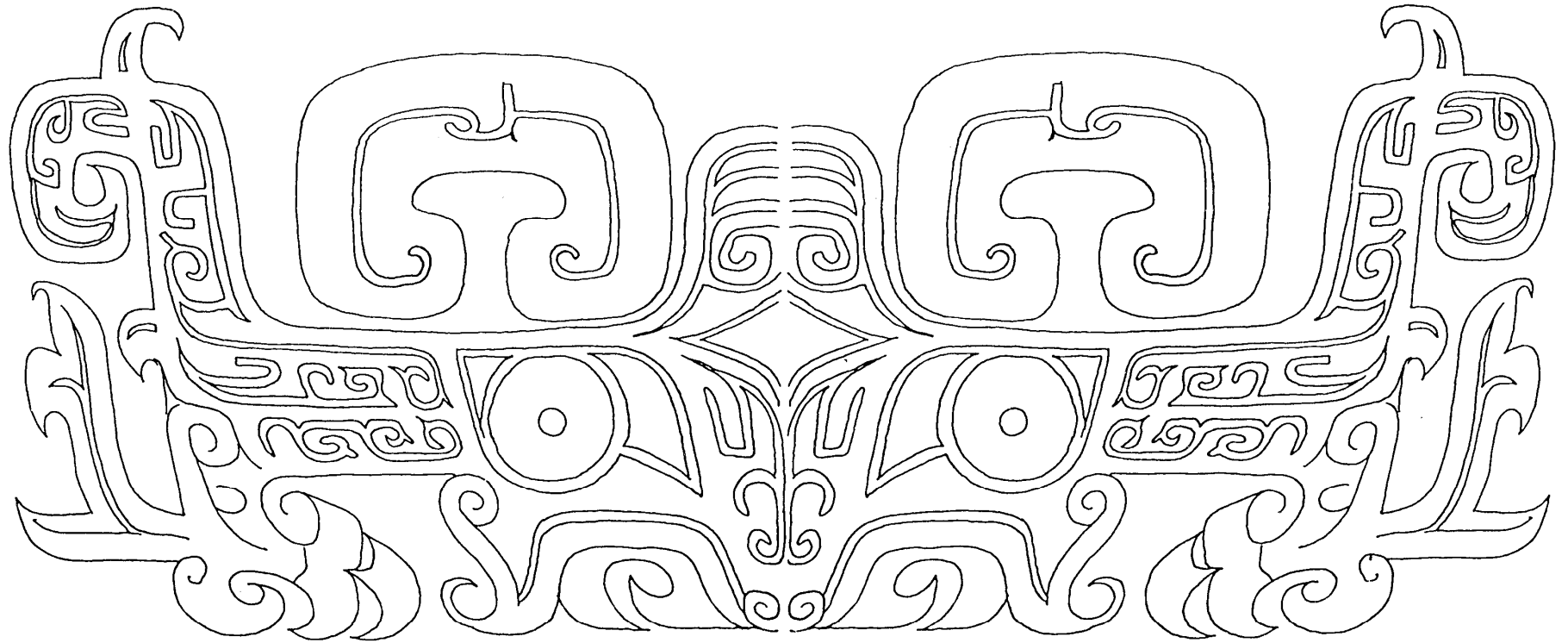
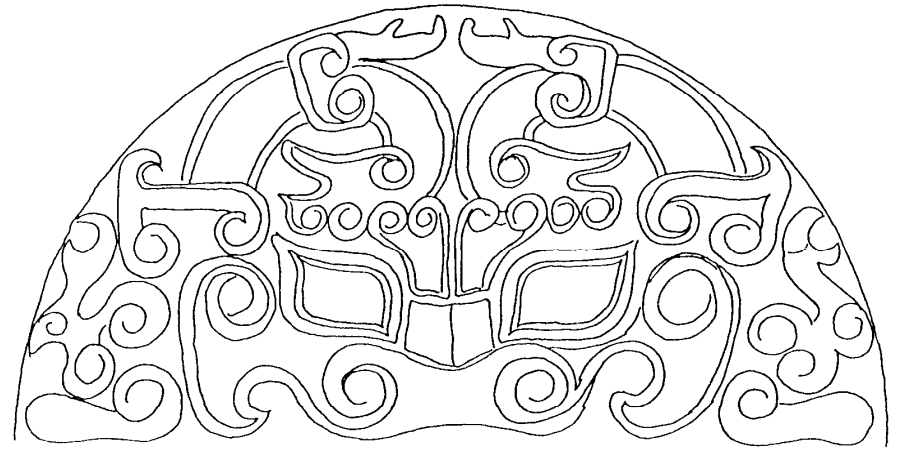
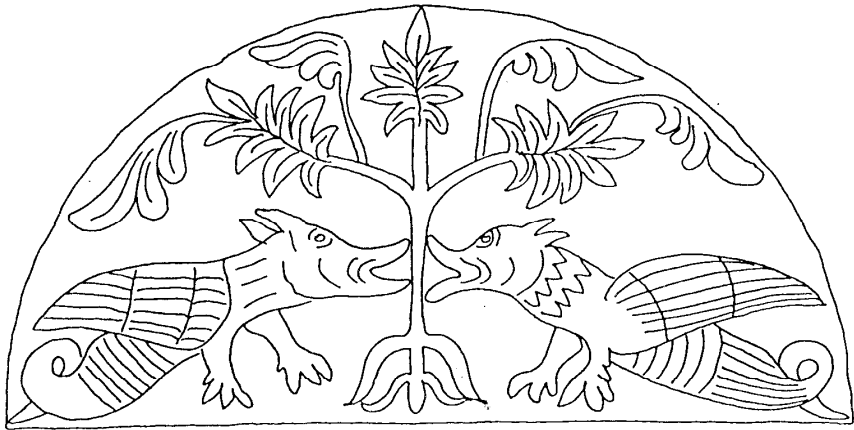


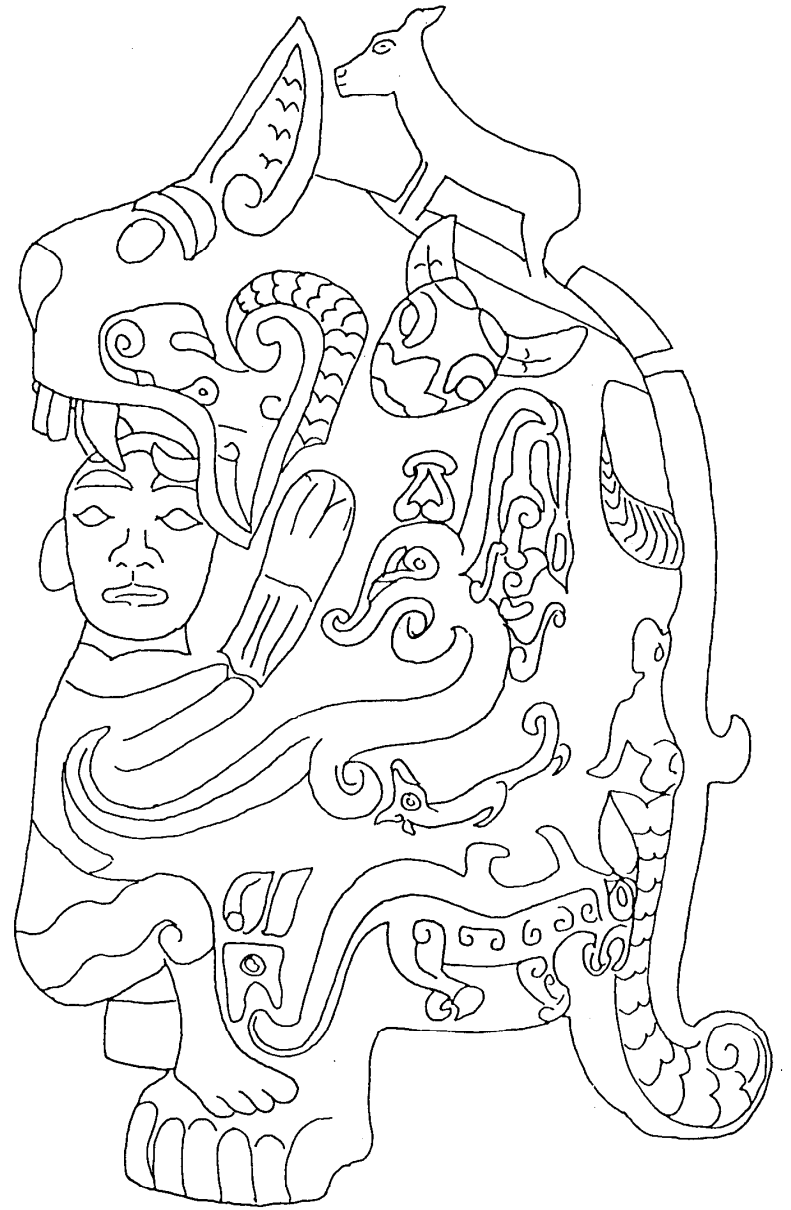
Valószínűleg a sztyepei lovasnépektől átvett hagyomány volt Kínában az, hogy a császárt halomsírba temették és utolsó útjára egész udvartartása és hadserege elkísérte, cserépből elkészített szobrok formájában. Cs'in Si Huang-ti császár életnagyságú cseréphadseregét más császárok sírjában kisebb méretű szobrok sokasága helyettesítette. Lovak és lovasok bronz- és kerámiaszobrocskái így nagyon elterjedt képzőművészeti alkotások az ősi Kínában. A Han kori udvari hagyomány szerint a császár uralkodásának második évében már megkezdte síremlékének építését. Legnagyobb sírhalma ezért a csaknem 60 éven át uralkodó Vu császárnak van. Senhszi tartományban Hszian közelében található.

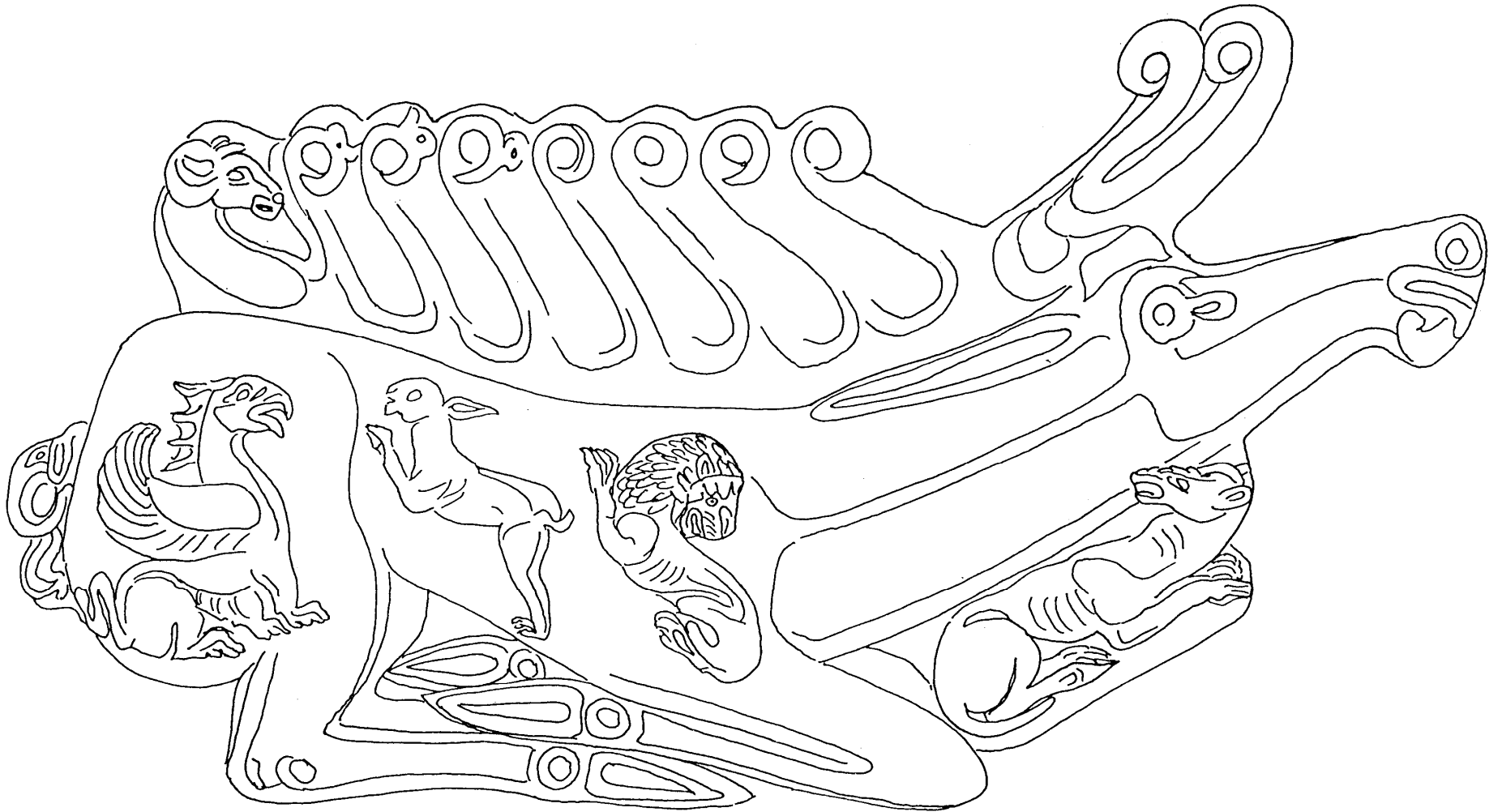


Az eurázsiai sztyeppeművészet számos eleme épült be a kínai művészetbe. Ilyen az életfajelenet is, amelyet tetőcserepekről vett rajzokkal mutatunk be. Ugyancsak tetőcserepeken maradt fenn az egymással szemközt álló, viaskodó sárkányok párviadala is. Távoli nyugati párjuk lehet a soproni Szent Jakab kápolna timpanonján látható életfajelenet sárkánypárviadala. A sárkánypárviadal egész euráziában elterjedt és a viking művészetben éppúgy gyakori mint a japánban. Kínában annyira stilizált formát öltött a sárkányábrázolás, hogy a lapos tál oldalán szemközt néző két sárkányt már nehéz az alsó képből kibogozni (leszegett fejfel szerepelnek, mintha a földet harapnák).

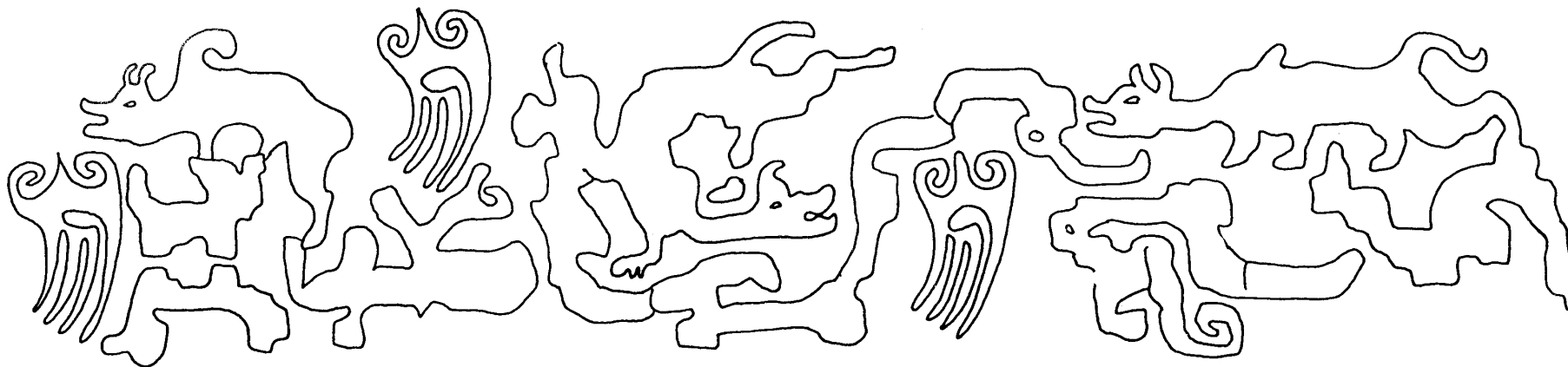
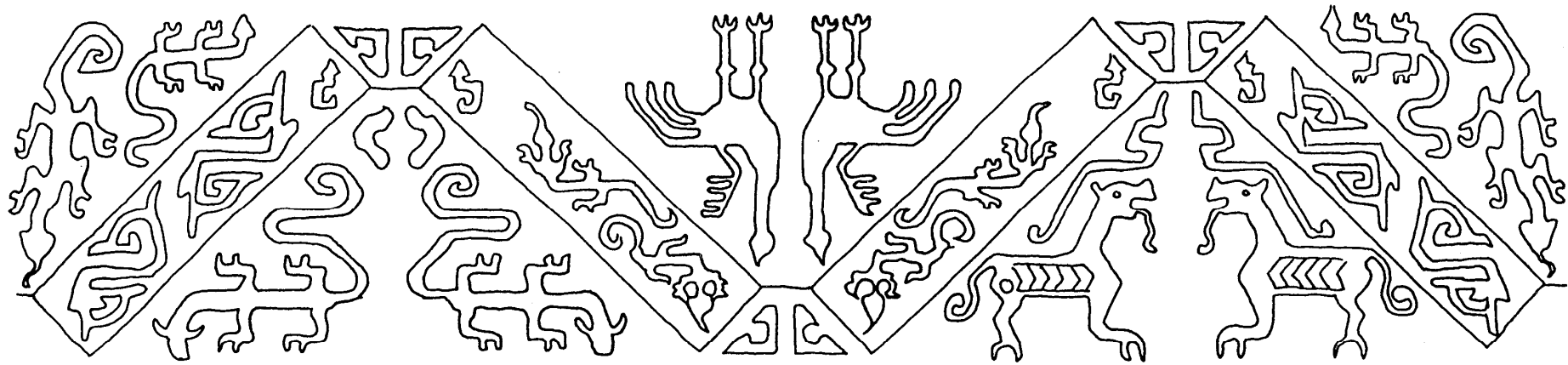




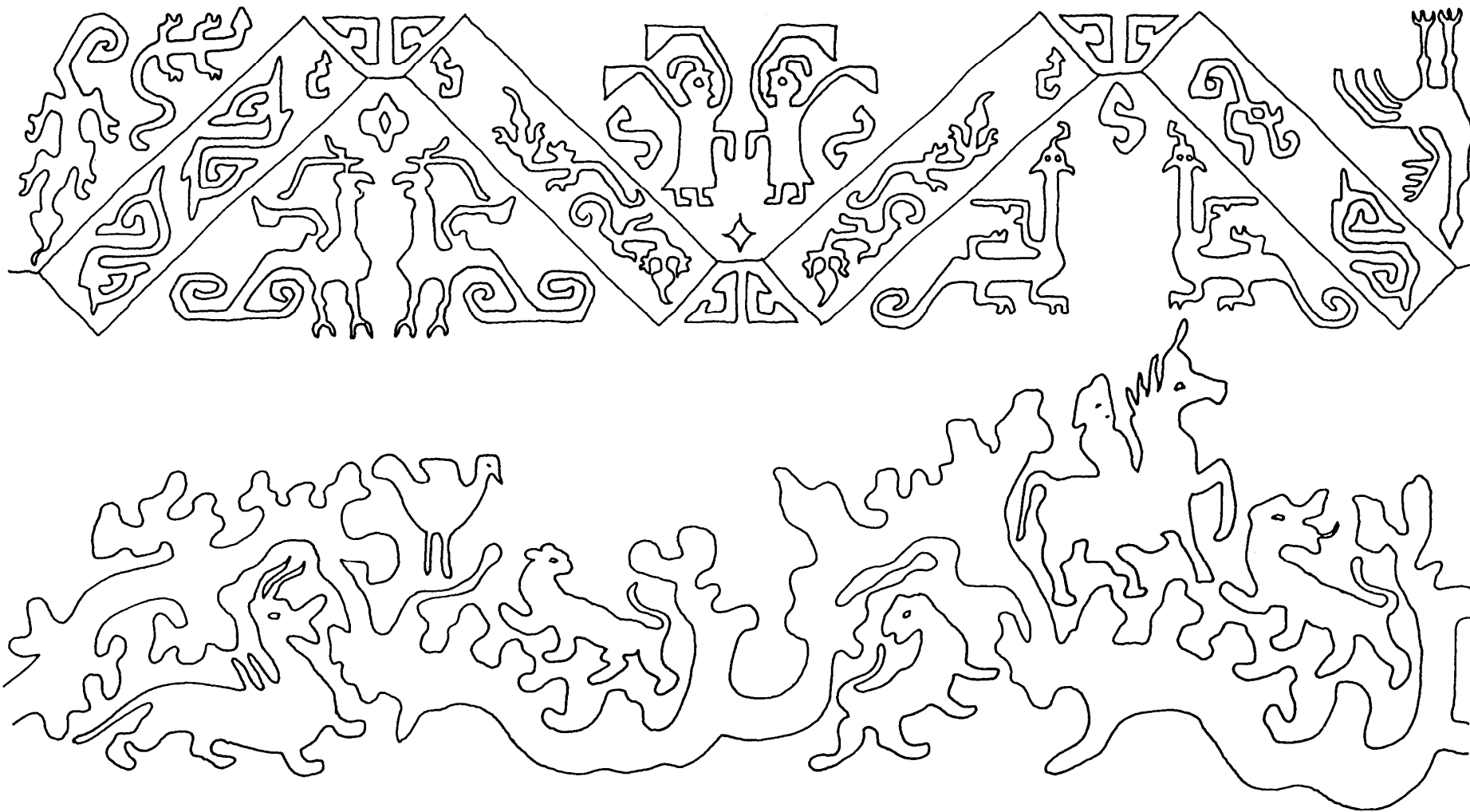




Messzeföldön híresek a kínai bronzművesség alkotásai is. Az állam fönntartásához bronzból készültek a fegyverek. Kínai történészek véleménye az, hogy Cs'in Shi Huang-ti császár országegyesítő harcának sikereit a vasfegyvereknek köszönhette. A múzeumlátogatók jobban ismerik a szép kínai bronzedényeket és más használati tárgyakat, mécseseket, lámpatartókat. A cseréphadsereg kiállításán egy sok küllős harci szekér bronzalkatrészei is csodálattal töltik el a szemlélőt. Áldozati urnák is készültek bronzból, mint az itt balra látható oroszlánnal szemközti szép darab. Az urnaállaton sok kisebb állatot mintázott meg a művész, hasonlóan a szkíták csodaszarvas díszítéseihöz is, amit párnak bemutatunk.



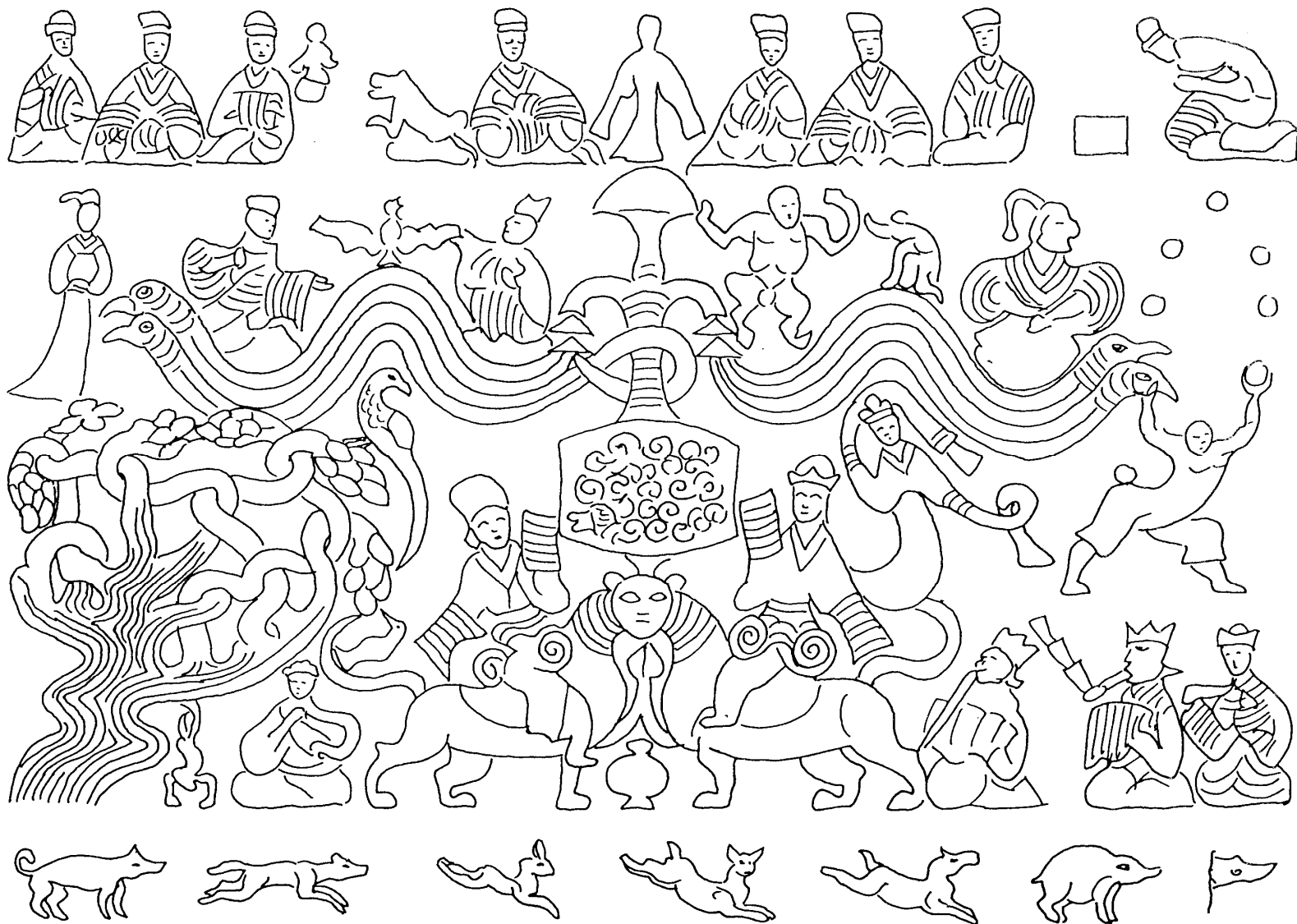
A selyem termelése, szövése, egész ipara kínai találmány. Értékes árucikként került a pártusok vezette Perzsiába, s azon keresztül Rómába a Han császárok idején kiépült Selyemúton. Diszítésén gyakori az életfajelenet, de ezekben madarakon és négylábú állatokon kívül gyakori szereplő itt is a sárkány. Rendkívül fejlett volt a szövési technológia is Kínában.



A kétsoros mintát bemutató oldalpárunk alsó sora rátétes technikával készült futó diszítősort ábrázol. A természeti tájból emelkednek ki az állatalakok, lendületes körvonalakkal. Az állatvilág számos szereplője megjelenik a mintán s a mintasor végén egy lovas is. Mindkét mintasor arra utal, hogy a művészeti hagyomány eurázsiai sztyepei örökséget őrzött meg bennük.



Számos művészeti alkotás a régi sírokból származik, melyeket később kiraboltak. A bronzból készült edényeknek, dísz tárgyaknak nemigen ártott a föld alatt töltött idő, de a fából és szövetből, selyemből készült tárgyak gyakran elporladtak. A kínai művészet egyik ága ma is lakkdobozok készítése. Ezeken gyakori díszítés az életből vett jelenetek ábrázolása. Inkább sztyeppi hagyományokra utal a tigrisvadászat jelenete. Az ábrázolás mozgalmasság, sok állatfigura szerepel benne, mondhatni, hogy hun hagyományt közvetít.

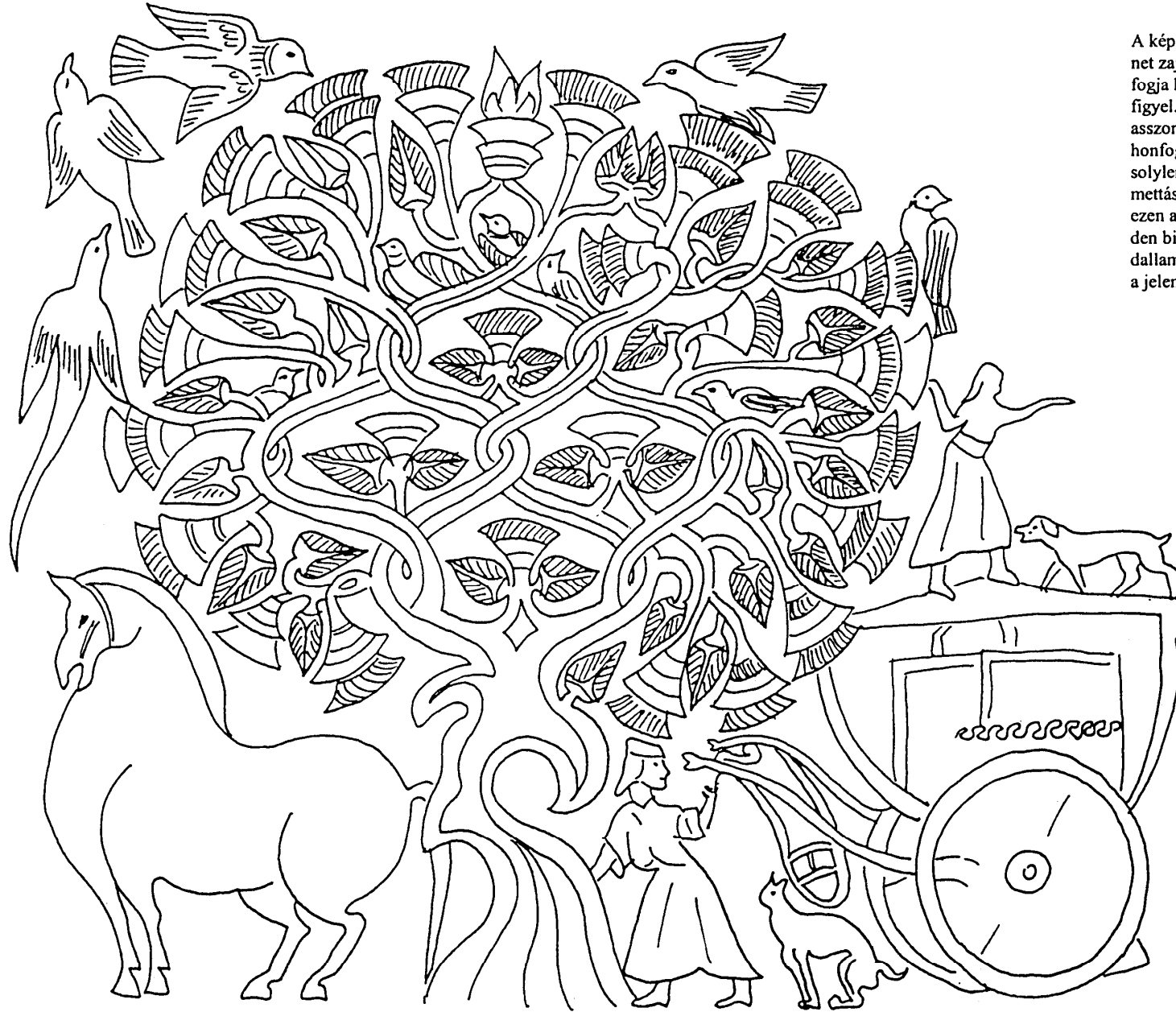


A szertartásosan ülő és csevegő emberck már a hierarchikus és adminisztratív szerveztségű központosított kínai társadalmat juttatja eszünkbe. Mozgalmasság főleg a középső sávban figyelhető meg. A bohóc, aki labdákat dobál és kap el, gyakori kedvelt figurája az ábrázolásoknak. Szertartásosan ülő és beszélgető emberekkel a közép-ázsiai falfestményeken is találkoztunk. Mindkét fajta ábrázolást, a mozgalmasat is és a szertartásosan beosztottat és cirendezettet, megtaláljuk a dunhuangi barlangfestményeken is.

Valószínűleg a bronzművészet a legismertebb kínai művészeti ág a cserép és porcelán tárgyak mellett, a múzeumlátogatók számára. Az itt bemutatott bronzkorong egy árverésen bukkant föl. Mivel a régészet fiatal kutatási terület Kínában, ezért nagy számú ősi temetkezési tárgy kerülhetett évszázadokon át vissza a közéletbe, mint műgyűjtők féltve őrzött kincse.



A korongon (fedőn) sárkánykígyó küzdelmét látjuk egy négy-lábú állattal. Ha a festéssel már elkülönítettük a harcoló feleket, jobban értjük a körvonalaiiban még rejtélyes jelenetet.



A képen látható fa alatt érdekes jelenet zajlik. Egy asszony éppen a lovat fogja ki a szekérből. Mögötte macska figyel. A szekér fedelén egy másik asszony áll egy kutyával. A magyar honfoglaló Árpád népének díszes tarsolylemezein vannak olyan szép palmettás levélmintázatok, mint amelyet ezen a fán láthatunk. Ez a szép fa minden bizonnyal az életfa, melyen csodás dallamokat éneklő madarak laknak. A jelenet sírkövön maradt fenn.



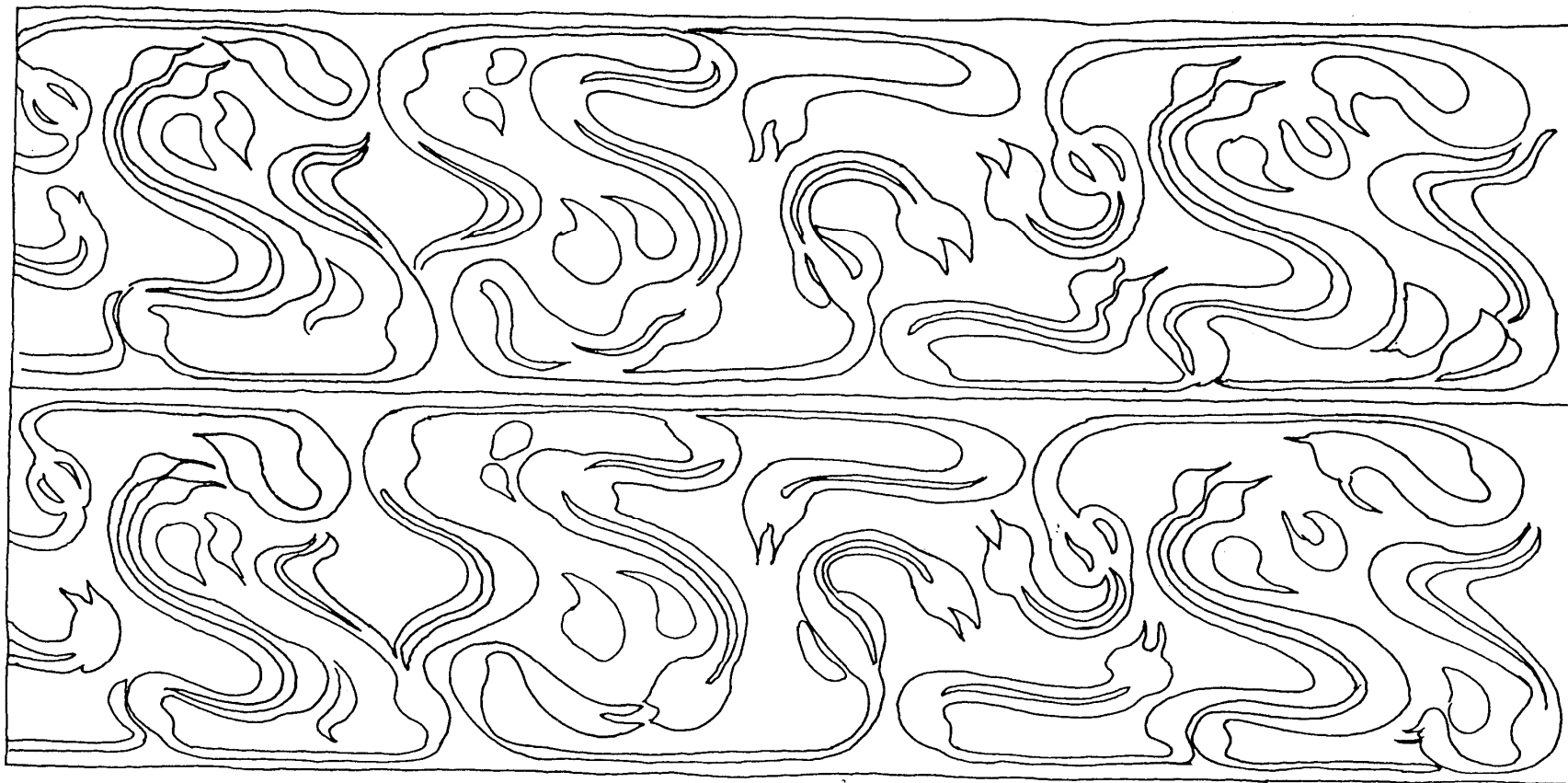
A különleges kínai művészetek egyike az írásművészet. A szemet gyönyörködtető rajzos írásjegyek már kétezer évvel ezelőtt is a mai szerkezetükkel, alakjukkal, művészi lehetőségeikkel voltak használatban. A Han korban csaknem 10 000 írásjelet rendezett katalógusba Xu Shen, aki ezeknek a kínai karaktereknek az eredetéről írt könyvet. Xu Shen Shouwen jeizi című könyvét tekintik az első szótárnak. Azóta többször egyszerűsítették és bővítették a kínai kerakterek rendszerét, hiszen a modern fogalmak is helyet kellett, hogy kapjanak az írásrendszerben. Ma 214 szógyök képezi a kiindulást a kínai karakterek megismeréséhez. Mi is bemutatunk 42 szép kínai karaktert azért, hogy kedvet csináljunk az olvasók számára a kínai jelekkel való megismerkedéshez. Az első sorban a hét napjainak a jeleit soroljuk föl. Ezek a jelek minden japán kisiskolás füzetében szerepelnek és azt is mutatják, hogy Eurázsiaiban a naptár szerkezete egységes, hiszen a napok az ősidők óta ismert égitestekről vannak elnevezve: Nap, Hold, Mars, Merkúr, Jupiter, Vénusz, és a

人 女 子 青 竹 黃 米

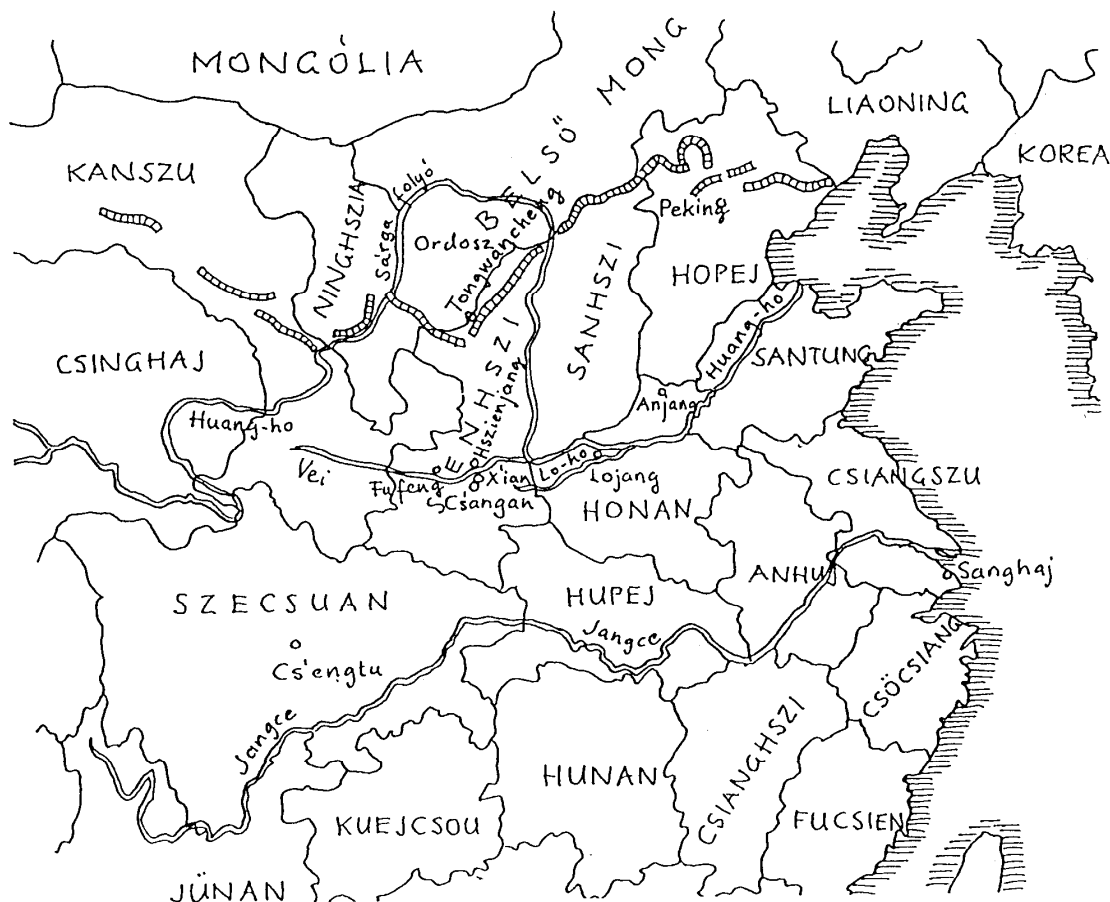
高 戶 主 大 市 爽 齋

禾 口 首 舛 心 足 手

szombat (nálunk a Szaturnusz, ott a föld) jele esetében van csak eltérés. De ha egy másik jelentését olvassuk el a bal oldali tükör első sorának, akkor a két fontos égitest, a Nap és a Hold után sorra az öt fő anyagforma neve következik: a tűz, a víz, a fa, a fém (arany) és a föld jele. (Emlékeztetőül jegyezzük meg, hogy a görögöknél a négy fő őselem a föld, a tűz, a levegő és a víz volt.) A második sor (bal oldalon): ló, a következő két jel együtt jelenti a hunokat, a negyedik jel a szövetség jele, utána megint két jel együtt jelenti a Kínai Államot és az utolsó jel a sárkány jele. Az utolsó sorban: az íj, a nyílvevő, az öreg, az erő, a kapu, az írás és a kő jele áll. Jobb oldalon a felső sorban: az ember, a nő, a gyermek, a zöld, a bambusz, a sárga és a rizs jele látható. A második sorban: a magas, a ház, az úr (a főnök), a nagy, a vásár, a szövés és a rátétvarrás jele sorakozik. Az utolsó sorban a búza, a száj, a fej, az ellentétes, a szív, a láb és a kéz jelét találjuk. Szépségnek, tanulásnak, szórakozásnak, megismerésnek szinte kimeríthetetlen tárháza a kínai írásjegyek művészete.



Az ősi kínai művészetekkel való ismerkedésünket egy szinte absztrakt díszítőmintával zárjuk. A Han korszakból való, de egy Jangce folyón túli sírból, egy arisztokrata feleségének a sírjából. A koporsó fedelének díszítése ez, a legfelső koporsóé. Mert, ahogy mi Atilla koporsójáról tudjuk, a fejedelmi személyeket egykor a hunok is és a hanok is hármaskoporsóba temették. Ha Kína művészetét tanulmányozzuk talán ez a legmegdöbbentőbb fölismerésünk: mennyi minden hasonlít arra, ami a mi saját hagyományunk is: lovasok műveltsége, bronzművészet, amely a szkíta csörgőkön át tart kapcsolatot a kínai harangokkal, az életfa és a sárkányküzdelem. Ilyen érzés volt Japánban látni azokat a fából épült szamuráj erődöket, amelyek a Niho vize mentén sorakoztak és Atilla fapalotáját idézték föl Gárdonyi Láthatatlan emberéből. Az állatküzdelem és a vadászélet művészi ábrázolása is ezek közé a párhuzamok közé tartozik. A hunok egykori tartománya, Ordosz, ma Senhszi tartomány része. Itt tárták föl és építik újjá az egykori Tongwancheng hun főváros falát, tornyait és néhány középületét a kínai régészek. (Az orosz régészek Ivovga, Dureny és más hun városok maradványait tárják föl.) Kína művészete megerősíti azt a kapcsolatot, ami a Kr. e. 2. évezredtől már fönáll az eurázsiai sztyeppe műveltsége és a kínai műveltség között a régészet tanúságai szerint is. Hanok és hunok erősen hatottak egymásra. Ezer év harca ezer év kölcsönhatása. S amióta a kaukázusi hunok nyelvét is ismerjük, láthatjuk, hogy a hunokban rokonépek voltak Kína szomszédai, támadói és beolvadói a kínai birodalomba. Ahogy azt sok más eurázsiai művészetben is láthattuk minden ősi tudáskincs a műveltségek gazdag egymásrátetgződése. Fokozottan érvényes ez a kínai műveltségre és művészetre, mert Kínán kívül nincs még egy olyan ország a Földön, amely 4000 év emlékezetét folyamatos államiságával együtt őrizte volna meg ugyanazon a földrajzi helyen. Mi magyarok, a sok szép régi, de máig élő hagyományunkkal s régi eurázsiai sztyepei kapcsolataink révén is értő élvezői lehetünk az ősi kínai művészeteknek.



A címképen lovasokat ábrázoltunk. A bal oldali lovasok fejedelmi párt alkotnak és a szobor Hohhotnak, Belső Mongólia fővárosának a közelében áll. Huhanyie a hun fejedelem és Wang Csao-csün a felesége, akit a kínai császári udvarból nyert el. Szemközt velük Han Kan mester két lova érkezik az öreg lovászmesterrel.

**AZ ÓKORI EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK
SOROZATBAN MEGJELENT (2004 októberéig)**

1. HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ - 1996
2. ROMÁNKORI TEMPLOMKAPUK - 1998
3. SZENT LÁSZLÓ KIFESTŐ - 1999
4. SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE - 2000
5. Kelta Kifestő - 2000
6. VIKING Kifestő - 2000
7. SZKÍTA Kifestő - 2001
8. Kazettás mennyezetek - 2002
9. JAPÁN, A FELKELŐ NAP ORSZÁGA - 2002
10. 1000 ÉVES MAGYARORSZÁG - 2002
11. IRÁNI Kifestő - 2003
12. KAUKÁZSIAI MŰVÉSZET - 2003
13. KÖZÉP ÁZSIAI MŰVÉSZET - 2003
14. A HUNOK MŰVÉSZETE - 2003
15. ÓKORI KRÉTAI ÉS GÖRÖG MŰVÉSZET - 2004
16. AZ ÖRMÉNYEK BIBLIA-MŰVÉSZETE - 2004
17. ETRUSZK, RÓMAI ÉS TOSZKÁNAI MŰVÉSZET - 2004
18. ÓSI KÍNAI MŰVÉSZETEK - 2004

**Előkészületben
19. ÓSI MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK**

**AZ EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK SOROZAT
AZ ÓSI KÍNAI MŰVÉSZETEK CÍMŰ KIÁLLÍTÁS- ÉS
KIFESTŐKÖTETÉT**

kiadja a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete
és az UNICONSTANT. Budapest, Püspökladány, 2004

**Bérczi Szaniszló: ÓSI KÍNAI MŰVÉSZETEK
ISBN 963 86401 7 0**

Hálálval és szeretettel gondolok mindazokra, akik valamilyen formában segítettek az Eurázsiai Művészetek kiállítás- és kifestőkönyv-sorozat napvilágra hozását: Bánsági Tamás, Bánsági Mária, Bérczi Alajos, Bérczi István, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia, Cech Vilmos, Czákó Gábor, Deákné Demjén Ilona, Deák Gyula, Detre Csaba, Dobos László, Fabriczy Anikó, Földi Tivadar, Gulyás Balázs, Gulyás Pálné, Jeppesen Henrik, Kabai Sándor, Kiss Ulrich, Kolczonay Katalin, László Gyula, Lombay Kamilla, Magyar Györgyi, Magyar Jolán, Matyasovich Henrik, Miura Yasunori, Muzslyay István, Nagy Dénes, Ogawa Tohru, Pap Gábor, Péter Júlia, Péter Borbála, Szabó László, Szili István, Szőkefalvi-Nagy Erzsébet, Takahito Mikasa hg., Takaki Ryuji, Tóth Albert, Tordai Magdolna, Veszelovszky Endréné

Irodalom: [1] Bakay K. (1997, 1998): *Őstörténetünk régészeti forrásai. I. II.* Miskolc; [2] Bárdi L. (1993): *Őseink nyomában a Távok-Keleten.. Expedíció a Selyemú mentén.* Pannonia K. Pécs; [3] Bérczi Sz., Detre Cs. (2003): *A hunok művészete.* TKTE - UNICONSTANT, Budapest - Püspökladány; [4] Böttger, W. (1977): *Kultur in Alten China.* Urania, Leipzig; [5] Chavannes, E. (1893): *La Sculpture sur pierre en Chine au Temps de deux dynasties.* Haan. Leroux, Paris; [6] Di Cosmo, N. (2002): *Ancient China and its Enemies.* Cambridge University Press, Cambridge; [7] Ecsedy I. (1979): *Nomádok és kereskedők Kína határain.* Körösi Csoma Kiskönyvtár 16. Akadémiai, Budapest; [8] Erdélyi I., Sugár L. (1982): *Ázsiai lovas nomádok.* Gondolat, Budapest; [9] Érdy M. (2001): *A hun lovastemetkezések.* Magyarországért, Édes Hazánkért Kiadó, Székesfehérvár; [10] FitzGerald, P. (1989): *Az ősi Kína.* Helikon, Budapest; [11] von Gamber O. (1978): *Waffe und Rüstung Eurasiens.* Klinkhardt und Biermann, Braunschweig; [12] Götz L. (1995): *Keleten két a Nap.* Püski, Budapest; [13] Halász Z. (1966): *Romvárosok a sivatagban. Stein Aurél belső-ázsiai utazásai.* Móra Ferenc K., Budapest; [14] von Jettmar K. (1964): *Die Frühen Steppenvölker.* Baden-Baden; [15] Kuhn, D. (1995): *Silk Weaving in Ancient China. From Geometric Figures to Patterns of Pictorial Likeness.* *Chinese Science*, 12, 77-114; [16] Lao Ce: *Tao Te King (Az út és Erény Könyve,* ford. Weöres S., Tőkei F.) Helikon, Budapest; [17] László Gy. (1974): *A népvándorlaskor művészete Magyarországon.* Corvina, Budapest; [18] Lóczy L. (1890): *Gróf Széchenyi Béla keletázsiai útjának tudományos eredménye.* Budapest; [19] Miklós P. (1973): *A sárkány szeme.* Corvina, Budapest; [20] Nagy B. (1989): *Kínai nyelvkönyv.* Ariadne Könyvek. Tankönyvkiadó, Budapest; [21] Reich L. (1986): *Id. Lóczy Lajos belső-ázsiai felfedező útjának tudománytörténeti jelentősége. Földtani Közlöny.* (Bull. Hungarian Geol. Soc.) 116. 377-39; [22] Ruygenko Sz. I. (1953): *Kultura naszelényija gornava Altaja v szkifszkoje vrémja.* Akademiya Nauk Sz. Sz. R. Moskva i Leningrad; [23] Shen Sinyan (1987): *Acoustics of Ancient Chinese Bells.* *Sci. Am.* 256. No. 4. 94-102; [24] Szász B. (1943): *A hunok története.* Atilla Nagykirály. Bartha Miklós Társaság, Budapest (Szabad Tér K. 1994); [25] Sze-ma Cs'ien: *Történeti feljegyzések.* [26] Talbot-Rice, T. (1965): *Ancient Arts of Central Asia,* Thames and Hudson, New York; [27] Tolszov Sz. P. (1950): *Az ősi Chozerm.* Hungária, Budapest; [28] Tőkei F. (1965): *Az ázsiai termelési mód kérdéseihöz.* Kossuth Kiadó, Budapest;

Ezt a munkámat szibériai olajgeológus utitársamnak, a kínai Yan Dunshinek ajánlom
I dedicate this work to my fellow in a Siberian oil-geology field trip: to Yan Dunshi of China

